

Оксана Онопрієнко,
*к.пед.н., завідувач відділу початкової освіти Інституту педагогіки
НАПН України, Україна*

КОНЦЕПЦІЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ЯК ІДЕЙНА ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Виклики часу зумовили розроблення Концептуальних засад реформування середньої школи – документа, який проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей [1].

Підставою для прийняття реформаторських рішень стали нерозв'язані питання вітчизняної системи освіти. Аналіз стану загальної середньої освіти, зокрема її початкової ланки, здійснено науковцями відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України – О. Я. Савченко, Н. М. Бібік, В. О. Мартиненко, К. І. Пономарьовою, О. В. Онопрієнко та іншими [2]. Вчені визначили такі істотні проблеми: 1) великі відмінності між школами, які територіально, соціально і демографічно працюють у різних умовах, що утруднює реальний доступ учнів до здобуття якісної освіти; недостатньо розвинена мережа дошкільних закладів, що унеможливорює обов'язкову передшкільну підготовку дітей старшого дошкільного віку; існуючі умови навчання дітей, особливо 6-річних першокласників, – наповнення класів, режим навчання, обладнання навчальних приміщень, забезпечення харчуванням, матеріальна база тощо, що у переважній більшості закладів освіти не відповідають психофізіологічним особливостям розвитку учнів; зростаючі ризики погіршення фізичного та психологічного здоров'я дітей, що вимагає перегляду режиму їхньої навчальної праці, розвантаження і переструктурування змісту навчальних предметів; збільшення кількості дітей, які потребують особливого і тривалого психолого-педагогічного супроводу, логопедичної, соціальної і медичної допомоги; значні відмінності в організації навчального середовища в сільській місцевості та міській, що позначається на результатах зовнішнього незалежного оцінювання; недостатнє навчально-

методичне забезпечення, пов'язане передусім із браком коштів на створення і друк повноцінної сучасної продукції.

Таким чином, описані та чимало інших проблемних питань очікують на вирішення найближчими роками.

Провідною метою кожної освітньої реформи, в тому числі нинішньої, є підвищення якості освіти. Які ж чинники забезпечують якість загальної середньої освіти? О. Я. Савченко встановила найвпливовіші з них: повне і своєчасне охоплення навчанням усіх дітей шкільного віку; різнобічне використання досягнень попереднього періоду навчання; осучаснення та оздоровлення освітнього середовища; впровадження методик особистісно і компетентісно зорієнтованого навчання, виховання і розвитку учнів; технологічність методик навчання; моніторинговий супровід освітнього процесу; адекватна підготовка педагогічних кадрів [3].

Названі чинники ураховані в Концепції Нової української школи й мають перебувати в полі належної уваги у процесі упровадження в практику положень цього засадничого документа. У Концепції наголошено на суб'єктності учіння, необхідності оволодіння учнями способами навчальної діяльності, досвіді взаємодії з іншими людьми. Так, згідно з новим Законом України «Про освіту», метою загальної середньої освіти є «різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності».

Відповідно до загальної мети освіти, місією школи визнано різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання в основній школі, життя у демократичному суспільстві. Найціннішим результатом освіти в особистісному вимірі є здорова дитина, мотивована на успішне навчання, дослідницьке ставлення до життя; це учень/учениця, які вміють вчитися з різних джерел і критично оцінювати інформацію, відповідально ставитися до себе та інших людей, усвідомлювати себе громадянином/громадянкою України.

У Концепції передбачено головні орієнтири для досягнення належної якості освіти, а саме: 1) новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві; 2) орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм; 3) наскрізний процес виховання, який формує цінності; 4) педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

Водночас, Концепцією визначено складники, якими з боку держави та місцевої громади як повноправного учасника освіти має забезпечуватися успішна організація навчально-виховного процесу, а саме: 1) умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно; 2) децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію; 3) нова структура школи, яка дає змогу успішно засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя; 4) справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти; 5) сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу.

Принциповими, на думку авторів Концепції, мають стати такі зміни у вітчизняній системі освіти. Передусім, це орієнтація освітнього процесу на досягнення результату, що відображається ключовими компетентностями, але не обмежується ними. Нині у світовій практиці ефективність освіти пов'язується з реалізацією компетентнісного підходу. Хоча компетентнісні результати навчання учнів початкової школи визначено у попередніх документах – Державному стандарті (2011 р.), у вимогах навчальних програм (2012 р.), у вимогах до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів (2014 р.), однак, перехід на компетентнісні засади поки не належним чином відображено у дидактичному і методичному забезпеченні навчання, де все ще домінує знанієва компонента. Зазначимо, що чинний стандарт переважно орієнтував освітян на формування в учнів предметних компетентностей, тоді як новостворювані нормативи націлені на досягнення й ключових.

У Концепції подані ключові компетентності, визначені «Рекомендаціями Європейського парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (18.12.2006). До їх числа належать такі: спілкування державною мовою (і рідною у разі відмінності); спілкування іноземними мовами;

математична компетентність; основні компетентності у природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність; уміння вчитися впродовж життя; ініціативність і підприємливість; соціальна та громадянська компетентності; обізнаність та самовираження у сфері культури; екологічна грамотність і здорове життя.

Важливий акцент новозмін пов'язаний із тим, що визнається рівнозначність усіх ключових компетентностей на всіх етапах навчання. Тобто, кожна освітня галузь (мовно-літературна; іншомовна; математична; природнича; технологічна; інформатична; соціальна, громадянська і здоров'язбережувальна; фізкультурна; мистецька) володіє освітнім потенціалом, необхідним для формування кожної ключової компетентності. Цей потенціал має бути реалізований наскрізно у процесі навчання кожного предмета.

Велике значення в Концепції надається аспекту педагогіки партнерства між всіма учасниками освітнього процесу. Педагогіка партнерства (співробітництва) ґрунтується на принципах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Її метою є створення нового гуманного суспільства, вільного від тоталітаризму й офіціозу. Головним завданням педагогіки партнерства є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. Це завдання реалізовується у спільній діяльності учителя й учнів, учителя й батьків, що передбачає взаєморозуміння, єдність інтересів і прагнень з метою особистісного розвитку школярів.

У Концепції окремо акцентується на упровадженні особистісно-орієнтованої моделі освіти, заснованої на ідеології дитиноцентризму – максимального наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів [4].

Пріоритетного значення в розбудові нової школи набуває завдання формувати в учнів систему загальнолюдських цінностей – морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність). У центрі освіти має перебувати виховання в учнів відповідальності за себе, за добробут нашої країни.

Окрему увагу в Концепції привернуто опису змін в організації сучасного освітнього середовища. Йдеться передусім про

урізноманітнення варіантів упорядкування освітнього простору. Так, крім класичних класних кімнат рекомендовано використовувати новітні, наприклад, мобільні робочі місця, придатні для організації групової роботи. Перед школою поставлено завдання відшукати окремі приміщення з відкритим освітнім простором, що дозволить розширити поле діяльності за межі класу. У плануванні і дизайні освітнього простору першорядним постає спрямування на розвиток дитини і мотивації її до навчання.

Отже, розбудова Нової української школи – це довготермінова реформа, яка розпочинається вже зараз. Її упровадження буде супроводжуватися суттєвими змінами всіх складників освіти задля здобуття учнями якісної освіти.

Список використаних джерел

1. Концептуальні засади реформування середньої освіти [Електронний ресурс] // МОН України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>.

2. Концепція початкової освіти. Проект // Початкова школа. – 2016. – № 6. – С. 1 – 4.

3. Савченко О. Я. Якість початкової освіти: сутність і чинники впливу / О. Я. Савченко // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 1.33. – С. 9 – 15.

4. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В. Г. Кремень. – К.: Педагогічна думка. – 2008. – 424 с.